

**MAKTABLARDA O‘QITISH METODLARI – BOSHLANG‘ICH TA‘LIM
SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI**

*Xorazm viloyati Xiva tumani 29-son
umumiy o‘rta maktabning boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi
Ibodullayeva Shohida Qo‘zibayevna*

Annotatsiya: ushbu maqolada maktablarda boshlang‘ich ta‘limda o‘qitish metodlarining muhim jihatlari tadqiq etilgan.

Kalit so‘zlar: metod, innovatsiya, pedagogika, ta‘lim, dars ishlanmasi, boshlang‘ich ta‘lim.

Maktablarda boshlang‘ich ta‘lim pedagog-o‘qituvchilaridan pedagogik texnologiyalarning qo‘llanishi masalasi dolzarb ahamiyatga ega, chunki ta‘lim muassasasining ishiga pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi – maktab ta‘lim-tarbiya tizimini takomillashtirish va isloh etishning eng muhim shartidir. Maktablarda ta‘lim-tarbiyani davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi bo‘lgan ijtimoiy-pedagogik ish metodikasi asosiy e‘tibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida to‘plangan ijodiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” dagi yetakchi vazifalardan biri ta‘lim-tarbiyani ko‘tarish, ta‘lim mazmunini yangilash, yosh avlodning aqliy-intellektual taraqqiyotini ta‘minlashga yo‘naltirilgan uzluksiz ta‘lim-tarbiyaning yangi modelini ilmiy-metodik jihatdan ta‘minlangan holda muntazam takomillashtirib borishdan iboratdir. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” samaradorkigini oshirishda uzluksiz ta‘lim tizimini pedagogik hamda axborot texnologiyalari bilan ta‘minlashga erishish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon 1-4 sinflar orasidagi uzviylikni ta‘minlash bilan bog‘liq.

Bugungi kunda ta‘lim jarayonida keng qo‘llaniyotgan axborot texnologiyalari o‘quv jarayonini harakatlantiruvchi kuch yoki oldindan belgilab qo‘yilgan aniq maqsad yo‘lida o‘qituvchining kasbiy faoliyatini yangilovchi va ta‘limda yakuniy natijani kafolatlaydigan tadbirlar majmuasidir. Ta‘limning kafolatlanganlik natijasi samaradorlikni va maqsadga erishishni belgilaydi. Bundan ko‘rinadiki natija maqsadga qancha yaqin bo‘lsa, o‘quv-tarbiya jarayoni shuncha samarador hisoblanadi va bu ta‘limning zamonaviy texnik vositalari va ilg‘or texnologiyalarni amalga oshirishning muhim jihatlari bo‘lib, ikkinchi talqin, ta‘lim-tarbiya jarayoni maqsadi, vositasi, natijasini oldindan o‘rganish, qayd etish yo‘llari bilan o‘qituvchining kafolatlangan natijaga erishishini ta‘minlash. Shunday qilib ta‘lim jarayoniga interfaol usullarni qo‘llashda o‘qituvchi ta‘lim jarayonining boshqaruvchisi vazifasida bo‘lib, bunda

boshqaruv maqsadi ta'limning ob'yekti va sub'yekti sifatida o'quvchiga yo'naltiriladi. Demak, pedagogik texnologiya ta'lim mazmuni usul, shakl va vositalar asosida yuzaga keladi. Ushbu jarayon kafolatlangan natijaga erishishga yo'naltiriladi. Ma'lumki, ta'limdan asosiy maqsad bolalarga bilim berishgina emas, balki bilim olish yo'llarini o'rgatish, ularni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish demakdir. Yangicha ijtimoiy, iqtisodiy sharoitda boshlang'ich ta'limda o'qitish tizimini takomillashtirish, darslarni jahon andozalariga mos ravishda tashkil qilish o'quvchi faolligini oshiradigan muhim omillardan hisoblanadi. Ta'lim berish usuli - belgilangan ta'lim berish maqsadiga erishish bo'yicha ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar o'zaro faoliyatini tartibli tashkil etish yo'li bo'lib uni quyidagicha tasniflash mumkin: ma'ruza, hikoya, tushuntirish, namoyish, ko'rsatish, videousul, mashq, laboratoriya usuli, amaliy ish usuli, kitob bilan ishlash, suhbat, bahs, aqliy xujum, pinbord, o'quv loyihalar usuli, keys-stadi va h.k.

Boshlang'ich sinfda ta'lim samaradorligi ta'lim printsiplariga rioya qilish bilan birga ta'lim metodlari va usullarini to'g'ri tanlashga ham bog'liq. Metod (yunoncha) - muayyan maqsadga erishish, aniq vazifani bajarish usuli, borliqni amaliy yoki nazariy o'zlashtirish (bilish) usullari majmui.

Maktabda ta'lim metodlari o'quvchilarni bilim, ko'nikma va tarbiyaviy maqsadlarga erishishiga yo'naltirilgan turli usullardan iborat. Quyida maktabda qo'llaniladigan asosiy ta'lim metodlari keltirilgan:

An'anaviy ta'lim metodlari

- **Ma'ruza:** O'qituvchi mavzuni tushuntiradi va asosiy tushunchalarni yetkazadi.
- **Suhbat:** O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida savol-javob shaklida o'rganish jarayoni bo'lib, mavzuni mustahkamlashga yordam beradi.
- **Ko'rsatma (demonstratsiya):** Amaliy ko'rsatmalar orqali mavzuni tushuntirish, masalan, laboratoriya ishlari yoki vizual materiallar yordamida.

Faol ta'lim metodlari

- ✚ **Guruh bo'lib ishlash:** O'quvchilar kichik guruhlarda hamkorlikda muammolarni hal qiladi yoki loyihalar ustida ishlaydi.
- ✚ **Munozara va bahs:** O'quvchilar muayyan mavzu yoki muammoni baholash, fikr almashish orqali o'rganadi.
- ✚ **Rolli o'yinlar:** O'quvchilar turli rollarni ijro etish orqali mavzuni chuqur tushunadilar (masalan, tarixiy voqealarni drammatizatsiya qilish).

O'yin asosidagi ta'lim metodlari

- ✚ Ta'limiy o'yinlar, viktorinalar, krossvordlar va boshqa qiziqarli faoliyatlar orqali mavzularni mustahkamlash.
- ✚ Kompyuter o'yinlari va texnologiyalardan foydalanib o'rganish jarayonini qiziqarli qilish.

Texnologiyaga asoslangan metodlar

✚ **Interaktiv doskalar va elektron resurslar:** Mavzularni vizual tarzda tushuntirish uchun multimediyadan foydalanish.

✚ **Online ta'lim platformalari:** O'quvchilar uchun masofaviy o'qish imkoniyatlari (masalan, Google Classroom, Khan Academy).

Tajribaga asoslangan metodlar

❖ **Amaliyot va laboratoriya ishlari:** Tabiiy fanlar, informatika va texnologiya fanlarida qo'llaniladi.

❖ **O'rganish ekskursiyalari:** Muzey, zavod, tabiiy park kabi joylarga sayohat qilib, o'rganishni real hayotga bog'lash.

Muammoli ta'lim (problem-based learning)

✚ O'quvchilar bir muammoni mustaqil yoki guruhda tahlil qilib, uni hal qilish yo'llarini izlaydi. Bu metod tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Individual yondashuv

✚ Har bir o'quvchining o'z qobiliyat va ehtiyojlariga mos metodlar (masalan, qo'shimcha mashg'ulotlar, maxsus dasturlar).

Tayyor bilimlar bilan qurollantirish metodi ta'lim tizimida eng qadimiy va sinalgan usullardan biri. Bu metod bilan ishlashda o'qituvchi ortiqcha toliqmaydi: oldindan tayyor, o'quvchi uchun tushunarli holatga keltirilgan o'quv topshiriqlari va mashqlarni bajarishni tavsiya qiladi. O'quv-texnik vositalardan samarali foydalanadi. Boshlang'ich ta'limda

pedagogik tizimning tarkibiy elementi hisoblangan o'qitish metodi ushbu jarayonni natijasini-ya'ni mashg'ulotning maqsadini ta'minlashda muhim hisoblanadi. Mashg'ulotlar jarayonida pedagogik texnologiyalarning samarali joriy etilishi ta'lim jarayonida ta'lim oluvchilarning mustaqil faoliyat yuritishiga olib keladi. Yuqoridagilardan xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, ta'limning barcha bo'g'inlarini shunday tashkil etish kerakki, u ta'lim oluvchilarga chuqur va asosli bilim berish bilan birga keng qamrovli fikrlashga o'rgatsin. Chunki ta'lim jarayonida o'quvchida mustaqil bilim olish ehtiyoji shakllanib borishi hozirgi kunning talabidir. Demak pedagogik texnologiyaning asosiy masalasi - ta'lim oluvchilarni bilimlarini rivojlantirish orqali ta'lim maqsadiga erishishni ta'minlashdan iborat.

Maktabda ta'lim metodlari o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli, samarali va amaliy qilish uchun muhim vositalar hisoblanadi. Turli usullar, masalan, an'anaviy ma'ruza va suhbatlardan tortib, texnologiyaga asoslangan interaktiv metodlar va muammoli ta'limgacha, o'quvchilarning bilim olishdagi ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashadi.

Xulosa qilib aytganda: har bir metodning maqsadli qo'llanilishi nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini yaxshilaydi, balki ularning tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish, hamkorlikda ishlash va mustaqil o'rganish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois, maktablarda turli metodlarni kombinatsiyalab qo'llash eng yaxshi natijalarni ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR:

1. Sh.M.Mirziyoyev. Bilimli avlod-buyuk kelajakning, tadbirkor xalq-farovon hayotning, do'stona hamkorlik esa taraqqiyotning kafolatidir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 26 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza 2018 yil 7 dekabr. –Toshkent. “O'zbekiston” NMIU, 2018. – 12 bet.
2. Каримов, У., & Каримова, Г. (2018). ГЕОПОЛИТИЧЕСКАЯ КОНКУРЕНЦИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ. In Перспективные информационные технологии (ПИТ 2018) (pp. 1368- 1372).
3. Каримов, Ў., Каримова, Г., & Каримов, Ў. (2021). ИЛМ-ФАН ВА ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ АХБОРОТЛАШУВ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 1(1), 103-110.
4. Karimov, U. U., & Karimova, G. Y. (2021). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ACHIEVING EDUCATIONAL EFFECTIVENESS. Журнал естественных наук, 1(1).